

Nybro kyrkogård

Nybro församling, Växjö stift, Kalmar län

Kulturhistorisk inventering av kyrkogårdar/
begravningsplatser i Växjö stift 2005

KI Nybro kyrkogård 103

Magdalena Jonsson
Kyrkoantikvariska rapporter 2005, Kalmar läns museum

Innehåll

INLEDNING	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Kulturminneslagen och Begravningslagen	3
Kulturhistorisk bedömning	4
Inventeringens uppläggning och rapport	4
Kort kyrkogårdshistorik	5
Växjö stift – en kort historik	5
NYBRO KYRKOÅRD	7
Kyrkomiljön	7
Kyrkan	7
Kyrkogårdens historik	8
Beskrivning av kyrkogården idag	10
Beskrivning av enskilda kvarter/områden med kulturhistorisk bedömning	13
KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOÅRDEN I DESS HELHET	20
ARKIV OCH LITTERATUR	
Bilagor:	
Kulturminneslagen	

INLEDNING

Bakgrund

Svenska kyrkan har sedan kristendomens införande svarat för begravning och omhändertagande av döda. I varje socken har inrättats kyrkogårdar för ändamålet. I en stor del av Sveriges församlingar utgör kyrkogården den äldsta bevarade delen av församlingens anläggningar. Ofta har kyrkogården medeltida ursprung. Sedan Svenska kyrkan och staten skildes åt har kyrkan ansvaret för sina egna kulturarvsfrågor. Kunskapen om kyrkogårdarnas kulturhistoriska värden är dock fragmentarisk. Detta medför att skötseln av den vigda platsen ofta saknar antagna riktlinjer eller vårdprogram där kulturarvshänsyn utgjort planeringsförutsättning. Med utgångspunkt i behovet av att förbättra kunskapen om våra kyrkogårdar och begravningsplatser genomförs en stiftsövergripande kulturhistorisk inventering i Växjö stift.

Begravningsväsendet i Sverige är numera en statlig angelägenhet bekostad av begravningsavgiften men den utförs fortfarande som under tidigare århundraden av kyrkan. Varje församling eller samfällighet som önskar söka kyrkoantikvarisk ersättning för värden av kulturarvet måste före 2009 ha upprättat en av stiftet godkänd vård- och underhållsplanering. Denna planering skall visa hur kulturarvets värden skall bevaras. Det är såväl på församlingsnivå som på stiftsnivå nödvändigt att ha kunskap om det kyrkliga kulturarvet. Såväl kortsiktig som långsiktig planering är ett ansvar för båda. För stiftets innebär planeringen att bruka de gemensamma resurserna på ett ändamålsenligt sätt. Den kyrkoantikvariska ersättningen förutsätter en övergripande kunskap om de kulturhistoriska värdena för att medlen skall göra största möjliga kulturhistoriska nytta. Länsstyrelsen skall i sin myndighetsutövning stödja detta arbete samt har ett regionalt tillsynsansvar för kulturmiljövärden.

På uppdrag av Växjö stift utför Kalmar läns museum inventeringen av kyrkogårdar/ begravningsplatser inom stiftets del av Kalmar län. Arbetet bekostas av medel från den kyrkoantikvariska ersättningen och omfattar de till Svenska kyrkan hörande kyrkogårdarna/begravningsplatserna som omfattas av kulturminneslagens § 4. Lagen gäller begravningsplatser som är tillkomna före utgången av år 1939 och ytterligare några som skyddas genom särskilt beslut av Riksantikvarieämbetet.

Syfte

Den översiktliga inventerings syfte är att:

- ta fram övergripande kunskap om kulturarvet som underlag för församlingens/ samfällighetens planering för och förvaltning av kyrkogårdar och begravningsplatser
- ta fram underlag för myndigheter och kyrkan regionalt för handläggning av kyrkoärenden enligt kulturminneslagen och olika finansiella stödsystem
- skapa ett gemensamt kunskapsunderlag för kulturhistorisk värdering och prioritering samt i sig utgöra ett samlat forskningsmaterial
- dessutom verka för ökad förståelse för kyrkogårdens kulturarv såväl lokalt som i kontakter mellan kyrkan och samhället

Kulturminneslagen och begravningslagen

Enligt Lag om kulturminnen m m (SFS 1988:950) skall Svenska kyrkans *kyrkobyggnader*, *kyrkotomter* och *begravningsplatser* vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas. Tillstånd måste sökas hos länsstyrelsen för att göra väsentliga förändringar på kyrkogården. (Se vidare i bilaga om Kulturminneslagen). Begravningslagen (SFS 1990:1144).

anger att en gravvård ägs av den som betalar gravrättsavgiften. När en gravanordning har blivit uppsatt, får den inte föras bort utan upplåtarens medgivande. När gravrätten upphör har ägaren rätt till gravvården. Om gravrättsinnehavaren inte vill gör anspråk på gravvården inom 6 månader tillfaller gravvården upplåtaren, alltså församlingen. Vidare säger lagen: Om en gravanordning har tillfallit upplåtaren och den är av kulturhistoriskt värde eller av annat skäl bör bevaras för framtiden, skall upplåtaren om möjligt lämna kvar den på platsen. Om gravanordningen ändå måste föras bort från gravplatsen, skall den åter ställas upp inom begravningsplatsen eller på någon annan lämplig och därtill avsedd plats”.

Kulturhistorisk bedömning

Alla gravvårdar bär på sin historia och kan berätta om en person, en familj, stilhistoria och begravningstraditioner. I rapporten anges exempel på typer av gravvårdar som utifrån skilda kriterier bedöms som kulturhistoriskt värdefulla. Generellt gäller att ålderdomliga gravvårdar från tiden fram till 1850 bör föras in i kyrkans inventarieförteckning. Detta gäller även gravstaket och gravvårdar i gjutjärn och smidesjärn liksom äldre vårdar av trä. Många andra gravstenar har också ett kulturhistoriskt värde som kan kopplas till gravvårdens utförande - material, konstnärligt utförande eller till en person- lokal/personhistoriskt värde. Inventeringen omfattar i första hand enbart gravvårdar ute på kyrkogården. I flera kyrkor finns det dock gravvårdar som förvaras i kyrkan eller i lokal i anslutning till kyrkan. Ofta har dessa ett stort kulturhistorisk värde och bör tas med i kyrkans inventarieförteckning.

Den kulturhistoriska bedömningen görs utifrån principer som tagits fram av och fortlöpande diskuteras med representanter för Växjö och Linköpings stift, samt länsstyrelserna och läns museerna i Kronobergs, Jönköpings, Östergötlands och Kalmar län. En kulturhistorisk bedömning är aldrig definitiv utan hela tiden föremål för omvärderingar. Vid bedömningen tas hänsyn till varje enskild kyrkogårds egna värden, men också till värden i förhållande till andra kyrkogårdar i stiftet och övriga landet. Inför varje planerad förändring skall tillstånd inhämtas från länsstyrelsen och varje ärende behandlas där från fall till fall. Den kulturhistoriska bedömningen utgör underlag för beslut om vilka åtgärder som kan vara berättigade till kyrkoantikvarisk ersättning.

Inventeringens uppläggning och rapport

Rapporten består av en historik över kyrkogården samt en beskrivning i ord och bild av kyrkogården som helhet och de olika kvarteren/områdena. En kulturhistorisk bedömning görs av varje kvarter/område samt över kyrkogården i dess helhet. Arbetet har varit uppdelat i en fältdel med inventering och fotografering samt en arkivgenomgång. De aktuella arkiv som gått igenom har främst varit läns museets topografiska arkiv och Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet i Stockholm. Uppgifter har vidare hämtats från aktuell litteratur däribland hembygds litteratur. I viss mån har lantmäteriets handlingar och kartor nyttjats. De i rapporten redovisade arkivuppgifterna utgör en sammanfattning av genomgångna arkiv och ska inte ses som en komplett beskrivning av händelser i kyrkogårdens utveckling. Arbetet inkluderar en omfattande fotodokumentation varav endast en mindre del är presenterad i rapporten.

Fältarbetet och rapporterna har utförts av antikvarier Magnus Johansson, Magdalena Jonsson, Cecilia Ring och Liselotte Jumme vid Kalmar läns museum. Rapporterna finns tillgängliga på Växjö stift, Länsstyrelsen i Kalmar län, Kalmar läns museum samt på respektive kyrklig samfällighet.

Kort kyrkogårdshistorik

En kyrkogård skiljer sig från en begravningsplats på så vis att den ligger i direkt anslutning till en kyrkobyggnad. En begravningsplats rymmer ofta ett kapell inom sitt område. I förhistorisk tid varierade gravskicket mellan brandgravar och jordbegravningar.

Kristendomens införande innebar bl a att kremering av kroppar förbjöds. Längre begravdes människor i närheten av sina hem, men under medeltiden anlades kyrkogårdar i allt högre utsträckning kring kyrkorna. Kyrkogårdens område delades först upp mellan byarna, med byvisa begravningar, senare i hemman. Den medeltida begravningsplatsen bestod troligen av ängslika områden kring kyrkan där de välbärgades gravminnen i form av stenkors, tumbor och hällar stod uppställda. Enklare gravar kunde markeras av en liten kulle eller ett träkors. Kyrkogården omgärdades vanligen av träbalkar med spåntak. I mitten av 1700-talet kom ett kungligt påbud om att kyrkogårdsmuren, eller bogårdsmuren som man då kallade den, skulle vara uppförd av gråsten utan bruk, alltså kallmurade. I början av 1800-talet tillät man att de murades med kalkbruk om de täcktes med tak. Reformationen innebar på många sätt en förändrad syn på det som hörde kyrkan till. Många kyrkogårdar lämnades vind för våg, murar revs och djuren betade fritt i markerna. Först under 1700-talet började man visa mer intresse för kyrkogårdarnas vård och utformning.

Före 1800-talet var det vanligt att människor av högre stånd begravdes inne i kyrkan, medan vanligt folk begravdes på anonyma allmänningar kring kyrkan. Under 1700-talets slut ökade protesterna mot begravningar i kyrkan då det ansågs ohygieniskt och orsakade stort obehag, speciellt sommartid. År 1815 beslöt Sveriges riksdag om att begravningsplatser skulle anläggas utanför städer och byar, också det av hygieniska skäl. I bland annat Västervik och Kalmar finns sådana begravningsplatser. Först efter 1815 blev det också mer allmänt förekommande med genomgripande planläggning av kyrkogårdarna med gångsystem och planteringar. Det blev också allt vanligare med planteringar av träd kring kyrkogården, sk trädkrans. Genom 1815 års förordning förbjöds definitivt begravningar inne i kyrkan. Kyrkogårdar och begravningsplatser uppdelades i områden där den dödes familj fick köpa gravplats, och områden som var gratis. Dessa senare områden kallades vanligen allmänna linjen. Här begravdes människor i den ordning de avled. Det innebar bl a att äkta makar inte blev begravningsbredvid varandra. Fram till 1960-talet fanns bruket av linjegravar. Under 1800-talets senare hälft blev det allt vanligare för samhällets arbetare och medelklass att skaffa sig egen gravplats. Samtidigt blev de förmögna gravvårdar allt mer påkostade. Vid ungefär samma tid började man anlägga kyrkogårdar med en mindre strikt utformning, än den tidigare, och med ett mer naturinspirerat utseende. Vid 1900-talets mitt anlades kyrkogårdar med en större anpassning till den lokala topografin och de lokala växtförhållandena, bl a tillkom många skogskyrkogårdar. I och med att man började använda moderna maskiner har skötseln av kyrkogårdarna delvis förändrats. Tidigare grusgravsområden har såtts igen och staket och andra detaljer har tagits bort för att underlätta arbetet. Under de senaste decennierna har minneslundar tillkommit på nästan samtliga kyrkogårdar.

Växjö stift – en kort historik

Småland och Öland var under tidigaste kristna tid knutna till stiftet i Hamburg- Bremen. År 1103 lyckades den danske kungen genom intrigerande med påven och tyska kejsaren tillskapa det nordiska ärkestiftet. Utbrytningen fick sitt biskopssäte i Lund och den nordiska kyrkoprovinsen styrdes under tre kvarts sekel från Danmark. Ärkestiftet i Lund omfattade hela nordliga Europa med Skandinavien och Island, de nordatlantiska öarna samt Grönland (dessutom troligen delar av nuvarande Kanada). Den kyrkliga expansionen med byggande av de första kyrkorna i Småland och på Öland bär därför tydliga spår av sydskanandinavisk påverkan.

Stiftsbildningarna i den svenska delen av kyrkoprovinsen pågick dock samtidigt och när Uppsala, genom en påvlig skrivelse år 1164, blev ärkebiskopssäte bestod den nya svenska kyrkoprovinsen av fyra stift jämte Uppsala, nämligen Linköping, Skara, Strängnäs och Västerås. Sex år senare omtalas i ett gåvobrev en biskop i Växjö vid namn Balduin. Växjö stift måste därför ha tillkommit mellan 1164 och 1170.

Det nya stiftet tillskapades genom utbrytning från Linköpings stift och kom att omfatta Varend, Finnveden, och Njudung. Varendsdelen utgjordes av fem härader, Allbo, Kinnevald, Konga, Norrvidinge samt Uppvidinge. Finnveden bestod av Sunnerbo och Västbo medan Njudung var uppdelat i två härader, Västra och Östra Njudung.

Uppgifterna kring vilka områden som omfattades av den nyinrättade biskopsstolen i Växjö är dock inte entydiga då Växjöstiftets avgränsning mot Linköping relativt omgående blev föremål för en segdragen konflikt främst rörande de båda landen "Finnveden och Njudung" vilka tillsammans med virdarnas land "Varend" kom att utgöra en särskild lagsaga, den s.k. Tiohäradslagsaga. Tiohäradslagens kyrkobalk utgör en viktig källa till kunskap om samhällsförhållanden under de första kristna århundradena och var den gällande kyrkolagen i Växjö stift och angränsande delar av Linköpings stift långt fram i tiden. Kyrkobalken föreskrev de rättigheter och skyldigheter som gällde beträffande uppförande av kyrka och anskaffande av inventarier härtill samt tillsättning av präst och ansvaret för dennes ekonomiska bärgning. Lagstiftningen innefattade också bestämmelser om biskopen och dennes uppgifter. Till dessa hörde framförallt vigning av präster och kyrkor men också ansvaret för läran samt utövandet av såväl administrativ som juridisk myndighet liksom ekonomisk förvaltning.

Företrädarna för det nyinrättade Växjöstiftet torde ha hävdats att biskopsdömet borde sammanfalla med lagsagan. Från Linköpings stift sökte man uppenbarligen inskränka den nya stiftsbildningen till att endast omfatta Varend. Frågan kring stiftets utbredning kom slutligen att fastslås genom den påvliga legaten Vilhelm av Sabinas skiljedom 1248 genom vilken Finnveden och Njudung tilldelades Linköpingsstift medan Växjöbiskopen fick nöja sig med Varend. Därigenom kom Växjöstiftet att bli det i särklass minsta stiftet i den svenska kyrkoprovinsen med endast omkring 60 socknar. För stiftsledningen i Växjö innebar stiftets begränsade omfattning en motsvarande begränsning av ekonomiska resurser och inflytande.

Ungefär ett århundrade efter Växjöstiftets bildande konstituerades domkapitlet som i stiftsstyrelsen har varit rådgivande och ställföreträdande. Domkapitlets uppgift var främst att svara för gudstjänst och undervisning i domkyrkan.

År 1555, i samband med att Kalmar ordinarie domstol bildades, överfördes det gamla folklandet Finnveden till Växjö stift. Finnveden utgjordes då av Västbo, Östbo och Sunnerbo härader och hade dessförinnan tillhört både Skara och Linköpings stift.

När Jönköpings och Kalmars ordinarie domstolar upphörde 1568 återgick man praktiskt taget till den gamla stiftsindelningen där områdena kring Jönköping, Tveta, Vista och Norra Vedbo återfördes till Linköpings stift och Mo härad till Skara stift. Östbo och Västra Njudung lades till Växjö stift dit också Östra Njudung fogades från Linköpings stift. År 1621 fogades också Tveta och Vista härader till stiftet i Växjö.

Denna indelning av stiftet bevarades fram till 1900-talets början då en väsentlig förändring av den yttre ramen kom till stånd och Kalmar stift bildat 1603, slogs samman med Växjö stift. Beslut i frågan fattades vid 1903 års riksdag. En sammanslagning skulle äga rum i samband med nästa biskopsvakans i något av de två stiftet. Detta realiserades sedan biskop Tottie i Kalmar avlidit varefter sammanslagningen ägde rum den 1 augusti 1915. Kalmar stift omfattades då av Handbörds, Stranda, Norra och Södra Möre härader samt Öland.

Av svenska kyrkans tretton stift kommer Växjö på femte plats såväl med avseende på areal som på folkmängd. Växjö stift omfattar sedan 1915 större delen av Småland samt Öland. De delar som ej innefattas av stiftet är Aspelands, Sevede och Tjust härader i norra delen av Kalmar län samt Södra och Norra Vedbo härader i nordöstra delen av Jönköpings län, som alla ingår i Linköpings stift, samt Mo härad i nordvästra Jönköpings län vilket är en del av Skara stift. Växjö stift är indelat i sexton kontrakt nämligen Kinnevald, Allbo, Sunnerbo, Konga, Vidinge, Tvetta, Vista, Östbo, Västbo, Västra Njudung, Östra Njudung, Norra Möre, Södra Möre, Stranda och Handbörd, Ölands norra samt Ölands södra kontrakt.

Att kontrakten i officiella sammanhang ofta nämns i just denna ordning speglar stiftets utveckling med utgångspunkt från det gamla Värendsstiftet kompletterat med Kalmar stift.

Vid millenniumskiftet blev Svenska kyrkan ett eget trossamfund och statskyrkan i Sverige upphörde. Växjö stift har arbetat med den kyrkliga indelningen och strukturförändringar pågår där församlingar slås samman, eller delas. För närvarande har Växjö stift 222 församlingar. Stiftets minsta församling är Jälluntofta med knappt 60 kyrkotillhöriga och den största är Jönköping Sofia med 21 850 tillhöriga. I stiftet finns drygt 300 präster och drygt 100 diakoner.

Växjö stift omfattar cirka 350 äldre kyrkor och antalet medeltida kyrkobyggnader är stort. De flesta sockenkyrkor omges dessutom av medeltida kyrkogårdar. Under 1900-talet har det tillkommit nya begravningsplatser och även nya kyrkor i städerna.

NYBRO KYRKOGRÅRD

Fastighetsbeteckning: Nybro 3:45, Nybro stadsförsamling, Nybro kommun, Södra Möre härad, Kalmar län, Småland.

Befolkningstal Nybro stad: 1863: ca 300 inv, 1900: 525 inv, 1920: 2493 inv, 1951: 6900 inv, 1960: 8594 inv, 2004: 11 008 inv.

Kyrkomiljön

Nybro kyrkogård är belägen i ett skogsområde i sydöstra delen av Nybro, mellan villaområdena Södra Nybro och Pukeberg. I väster och söder utgör Lindåsabäcken en naturlig gräns för kyrkogårdsområdet. Kyrkogården är utlagd på en ås som går i nordvästlig-sydostlig riktning. I öster ligger hembygdsgården Kvarnaslätt som drivs av Nybro Hembygdsförening. Norr om kyrkogården ligger Nybro vandrarhem.

Kyrkan

Nybro blev köping 1865. Köpingen växte och befolkningen ökade. I början av 1900-talet påtalades behovet av en kyrka. Ritningarna gjordes av arkitekten J. F. Olsson 1922. Bygget påbörjades 1929 och tanken var då att bygga en församlingssal och en kyrksal men

ambitionen växte. Församlingen beställde också ett kyrktorn. När Nybro blev stad 1931 kunde kyrksalen användas men hela byggnaden stod klar 1934. Kyrkan har ett rektangulärt långhus med torn i väster och kor i öster. Byggnaden är uppförd i rött tegel. Torn, tornspira och sakristia har tak av kopparplåt medan långhuset och församlingssalen har tak av skiffer. Såväl interiört som exteriört är stilen traditionalistisk. Norr om koret ligger församlingssalen och sakristian i vinkel med långhuset. Nybro kyrka ligger strax öster om nybro centrum och ca 1 km norr om Nybro kyrkogård.

Kyrkogårdens historik

Eftersom Nybro köping hörde till Madesjö socken begravdes nybroborna under 1800-talet och början av 1900-talet på Madesjö kyrkogård. I slutet av 1920-talet blev det återigen aktuellt att utvidga Madesjö kyrkogård. Vid ett kommunfullmäktigemöte den 19 maj 1930 föreslogs istället att Nybro skulle anlägga sin egen begravningsplats. Anledningen sägs ha varit att man trodde att den planerade utvidgningen av Madesjö kyrkogård skulle bli kostsam. Man hävdade att det skulle bli billigare att anlägga en ny begravningsplats och förmodligen skulle man då också ha råd med att bygga ett gravkapell. Huruvida det verkligen förhöll sig så går inte att utläsa av arkivmaterialet men behovet av en egen begravningsplats för Nybro stad får anses vara en naturlig utveckling. Nybros befolkning växte vid den här tiden. Dessutom hade bygget av en egen kyrka påbörjats 1929. Madesjö kyrkogård hade under lång tid haft svårt att få gravplatserna att räcka till vilket lett till flera utvidgningar av kyrkogården.

Platsen man valde var en ås utmed Lindåsabäcken. Kyrkogården placerades i vad som vid tiden var en utkant av staden mellan bostadsområdet Södra Nybro och Pukebergs glasbruk. Ett första förslag till kyrkogårdens utformning togs fram av arkitekt Bergentz, Stockholm. Hans förslag kom dock att omarbetas av inspektören vid Stockholms stads södra kyrkogård, G. Ruthners. Det omarbetade förslaget saknas i ATA:s handlingar men i ett handskrivet PM från november 1932 sägs att kyrkogården ska förses med en kallmur av gråsten som är 1,70 m hög. Det sägs också att träd och buskar som finns på platsen om möjligt ska sparas. Kistgravarna ska placeras så att den döde ligger med fotändan mot öster och gravplatser i terrängen bör inte förses med omgärdningar i form av stenfriser. Vad gäller gravvårdarna bör de inte vara högre än 1,20 m för familjegravar och 0,8 m för ensamgravar.

Det slutgiltiga beslutet att bygga den nya begravningsplatsen fattades vid en extra kyrkostämma i Madesjö församling den 15 februari 1932. Vid samma tillfälle beslutades också att man skulle bygga ett gravkapell på platsen. Ritningarna till detta gjordes av arkitekt J. F. Olson, Kalmar, och byggmästare C. J. Blomqvist, Nybro, ledde bygget.

Nybro kyrkogård anlades i en brytningstid mellan olika stilideal. Det strikta klassicistiska formspråk som dominerat utformningen av svenska kyrkogårdar sedan mitten av 1800-talet hade nu börjat ifrågasättas till förmån för en friare utformning. År 1915 vann arkitekterna Gunnar Asplunds och Erik Lewerentzs bidrag en stor arkitekttävling om utformningen av en ny kyrkogård i Enskede, söder om Stockholm. Resultatet blev Skogskyrkogården som idag klassas som en viktig milstolpe i modern svensk landskapsarkitektur. De båda arkitekternas ambition när det gällde landskapets utformning var att göra så lite som möjligt. Gångar, terrasser m.m skulle understryka det naturliga landskapet, inte behärska det. Man använde sig också av ett nordiskt växtmaterial med mycket tall och björk. Eldbegängelserörelsen var vid den här tiden på frammarsch och en av förutsättningarna för anläggandet av Skogskyrkogården i Enskede var att man skulle bereda rum för den typen av gravplatser.

På Nybro kyrkogård möts äldre ideal och moderna strömningar. De äldsta delarna av kyrkogården är uppdelade i väl avgränsade kvarter med ett rätvinkligt gångsystem enligt klassicistiska principer. I den nya tidens anda följer området den naturliga åsen och växtmaterialet domineras av tall och björk. Ett kvarter avsattes för urngravar och detta gavs en utformning som för tankarna till arkitekt Harald Wadsjös förslag från 1930 till urngård kring Luleå Domkyrka. I Wadsjös förslag visas hur man på en liten yta med hjälp av en serie kvadratiska och rektangulära rum kan få ut maximalt med urngravplatser. På Nybro kyrkogård fick urngravsområdet en kvadratisk utformning som utnyttjade ytan väl. Kapellet, som ritades av arkitekt J. F. Olson, följer också förebilder från Skogskyrkogården. Här blandas drag från det antika templet med moderna tankar om arkitektur. Inne i rummet står katafalken, inte altaret, i centrum och kring den kan de anhöriga samlas för att ta avsked. Kapellet utformades också så att de kristna symbolerna tonades ner vilket gör att rummet kan användas av människor med annan religion eller för konfessionslösa begravningar.

Den första gravsättningen på Nybro kyrkogård gjordes i kvarter A 1937. Under 1930-talet tas också kvarter E, N och R i bruk. Kvarteren ligger spridda över kyrkogården och det förefaller som att man snabbt velat skapa en känsla av att hela kyrkogården varit i bruk. Även inom kvarteren är de äldsta gravvårdarna spridda över kvarteret. Det förefaller som att de som ville köpa en gravplats kunde välja tämligen fritt. Detta var möjligt genom att kyrkogårdsmarken redan från början hade mätts in och planlagts.

År 1961 skänkte Nybro stad mark för en kyrkogårdsutvidgning. Arbetet påbörjades 1966 efter ett förslag utarbetat av kyrkogårdsföreståndare R. Ekstedt, Växjö. Det område som togs i bruk låg väster om begravningsplatsen och omfattade kvarter V, X och Z. Förslaget ambition var liksom 1932 att försöka behålla träd, buskar och större stenblock. Där luckor uppstod planterades tallar eller rhododendron. Vid den här tiden fattades också beslutet att bygga en klockstapel. Denna ritades av stadsarkitekten i Nybro, Poul Stampe, och stod klar 1969. I samband med arbetena med utvidgningen byggdes också förråd och toaletter i anslutning till begravningsplatsen. Dessa byggdes ut med handikapptoalett 1980.

Ytterligare en utvidgning av begravningsplatsen gjordes 1986. Marken öster om den ursprungliga begravningsplatsen togs i anspråk och omfattade kvarteren NA-NGU. Vid samma tillfälle anlades minneslunden öster om kvarter ND. Redan 1996 företogs en del förändringar av minneslunden. En mindre damm anlades, planteringarna lades om och en gammal ek togs bort och ersattes med ett nytt träd. Framför kapellet förnyades fem av björkarna.

År 2000 togs kvarter NE i bruk som urngravsområde med anlagda planteringar. Ett år senare anlades en ny infart till kyrkogården från Kvarneslättsgatan i kyrkogårdens östra del. Personal- och förrådsbyggnaderna byggdes ut 2002. Under 2004 gavs tillstånd att avverka och återplantera björkar i allén mellan kyrkogårdens huvudentré och kapellet. Vid fältinventeringen i maj 2005 pågick detta arbete.

Karta över Nybro kyrkogård. Kvarteren A-U utgör den ursprungliga kyrkogården.

Beskrivning av kyrkogården idag

Allmän karaktär

Nybro kyrkogård skulle kunna beskrivas som en organiserad skogsbacke. Gravkvarteren har lagts ut på en tallskogsklädd ås. Gräsmattor har såtts in och ett system av gångar som, för det mesta, möts i räta vinklar har lagts ut. De två utvidgningarna av kyrkogården, kvarter V-Z och NB-NGU, kan relativt enkelt urskiljas. I synnerhet kvarteren i den senaste utvidgningen har en betydligt friare utformning än de äldsta delarna. Trots de höga träden har man en god överblick över kyrkogården. Gravvårdarna är genomgående låga. På den nyare delen har buskage planterats, som skärmar av de olika delarna och skapar rumskänsla. I kvarteren på utvidgningen från 1960-talet har terrängens kupering utnyttjats. Stenblock har bevarats på plats och tillsammans med träd och buskar, naturliga eller planterade, ger det ett mjukare intryck än de äldre kvarteren.

Omgärdning

Nordväst: Häck av måbär samt buskage med bl.a. hägg, häggmispel, slån och körsbär.

Öster: Stenmur av kvaderhuggen granit och framför den buskage av bl.a. hägg, häggmispel, slån och körsbär.

Söder och sydväst: Brant sluttning mot Lindåsabäcken. Nedanför sluttningen en stenmur av kvaderhuggen granit. Muren upphör dock i höjd med kvarter Z.

Väster och norr: Stödmur av kvaderhuggen granit. En liten del i nordväst har en häck av måbär innan för stödmuren.

Kyrkans huvudingång i norr. (KI Nybro kyrkog 003)

Gångarna på kyrkogårdens äldsta del är raka och asfalterade. (KI Nybro kyrkog 052)

Ingångar

I norr: Två ingångar varav den östligaste är kyrkogårdens huvudentré. Markeras av grindstolpar av huggen granit. Används för transporter in på kyrkogården varför grindar saknas. Sidogrindar av svartmålat smide på var sida om grindstolparna. Den västra ingången markeras av grindstolpar av murade, kvaderhuggen granit. De stora grindarna saknades men en mindre sidogrind av svartmålat smide finns kvar.

I öster: Grindstolpar av svartmålad runda järnstolpar. Två stora grindar av svartmålat smide samt en liten sidogrind mot norr.

I nordväst: Ingång i anslutning till vaktmästeriet.

Vegetation

Trädkrans: I nordväst bestående av lind, ek och björk.

Övrigt: På den äldsta delen av kyrkogården växer flera tallar och björkar samt enstaka andra lövträd i kvarteren. I kvarter G finns häckar av liguster. I kvarteren V, X, och Z finns tallar, björkar, lindar, ekar, hasselbuskar, rhododendronbuskar samt häck av måbär. På den del som anlades 1986 finns buskage med bl.a. hägg, häggmispel, slån, måbär och körsbär. Vid minneslundan finns ekar och flera olika typer av buskar.

Se vidare i de enskilda kvartersbeskrivningarna.

Gångsystem

Majoriteten av kvarteren avgränsas av gångar. På de äldre delarna av kyrkogården är gångarna raka och flertalet möts i räta vinklar. På den senast tillkomna delen av kyrkogården är gångsystemet mera slingrande. Samtliga gångar är belagda med asfalt.

Gravvårdstyper

På kyrkogården dominerar låga rektangulära gravvårdar av en typ som varit vanlig sedan 1930-talet. En del av de äldre gravvårdarna har klassicerande stildrag vilket bl.a. innebär att de är symmetriskt uppbyggda. Vanliga dekorelement är kolonner, pilastrar och trekantiga krön. Bland gravvårdarna i de äldre kvarteren är liggande gravvårdar ovanliga, utom bland urngravarna i kvarter G. Bland de moderna gravvårdarna är utformningen friare och här finns ofta personliga utsmyckningar. Här förekommer också enstaka liggande naturstenar. Materialet är företrädesvis grå och svart granit men även röd förekommer. Ett fåtal gravvårdar

är av gjutjärn, smide, trä eller glas. Att ange den dödes yrkestitel är vanligast på de äldre gravvårdarna. Däremot är det ett fåtal gravvårdar där den dödes hemort är angiven. I en stad har inte platsen – gården, byn - varit en viktig del av en människas identitet på samma sätt som på landsbygden.

Minneslund

Minneslundan anlades 1986 i anslutning till den östra ingången, söder om kvarter ND. Platsen ligger i en sänka och avgränsas av kanthuggna, stående granitblock med olika höjd som har placerats i en rundel. I sydost är rundel öppen. Två trappor av granit, i nordväst och sydväst, leder ner till platsen samt en sluttande gång belagd med plattor från sydost. Ovanför granitblocken har olika buskar planterats. Nere i sänkan löper en gång belagd med plattor utmed granitblocken. Innanför gången är marken insådd med gräs och här finns två ekar samt två jordfasta stenblock. I anslutning till det ena stenblocket har platser för planteringar, vaser och ljus iordningställts. Här finns också ett mindre stenparti med en liten fontän. Minneslundan används flitigt eftersom övriga kyrkogårdar inom samfälligheten, Kråksmåla, Bäckebo, Kristvalla och S:t Sigfrid, saknar minneslundar. Församlingsmedlemmar från dessa socknar som önskar begravas i minneslund hänvisas till Nybro kyrkogård.

Kapellet som ritades av J. F. Olson. Bilden visar kapellet från norr. (KI Nybro kyrkog 107)

Minneslundan från söder. (KI Nybro kyrkog 097)

Byggnader

Kapellet är uppfört på kyrkogårdens norra del. Det ritades på 1930-talet av arkitekt J. F. Olson som också gjorde ritningarna till Nybro kyrka. Fasaderna är putsade och avfärgade i vitt. Sadeltaket är belagt med plåt. Ingången finns i den norra gaveln och har utformats på ett sätt som för tankarna till ett antikt tempel. Fönstren är rundbågiga. Interiört är väggarna putsade samt avfärgade i vitt och golvet belagt med keramiska plattor i svart och vitt. Altaret är placerat i en absid. Kapellet används flitigt. De kristna symbolerna är nedtonade och kan vid behov plockas bort.

Klockstapeln är placerad i norra delen av kvarter C. Den ritades av arkitekt Poul Stampe och stod klar 1969. Den är byggd i betong och avfärgad i vitt.

I kyrkogårdens västra del ligger verkstad, kontor, personalutrymmen samt toaletter för besökarna. De första byggnaderna uppfördes under arbetet med utvidgningen av kyrkogården 1966-69. År 1980 utökades byggnaden med handikapptoaletter. Den senaste tillbyggnaden gjordes 2002 då personal- och förrådsbyggnader byggdes ut. Byggnaderna är uppförda i trä med pulpettak. Fasaden är klädd med liggande panel, målad i en mörkgrön ton.

Övrigt

I kvarter C finns endast ett mindre antal gravplatser trots att kvarteret utgör en relativt stor yta. Kvarteret är iordningställt för begravingar och kan användas i händelse av en katastrof.

Inte heller kvarter F används för gravsättningar. Här placeras de kransar och blommor som smyckat kistan under minnesstunden i väntan på urnsättning.

Beskrivning av enskilda kvarter med kulturhistorisk bedömning

Kvarter A, C, D samt H-U

Allmän karaktär

Kvarteren A, C och D är belägna norr om kapellet, H och J öster om och K-U söder om kapellet. Flertalet av kvarteren har en rektangulär form med smärre anpassningar till gångsystemet och kyrkogårdens form. Kvarteren avgränsas av asfalterade gångar. I kvarteren norr och öster om kapellet växer lövträd som lind, björk och ek. T.ex. bildar en rad äldre lindar gräns mellan kvarter A och V och en rad äldre björkar bildar gräns mellan gravplatser i kvarter C och den öppna ytan där klockstapeln är placerad. Söder om kapellet växer framförallt tallar i kvarteren men även enstaka exemplar av björk, ek och en. Eftersom lågväxande växtlighet, t.ex. häckar, saknas har man en god överblick över gravkvarteren. I anslutning till en del enskilda gravplatser har dock städsegröna växter som buxbom och sockertoppsgranar planterats.

Kvarter A från norr. Raden med lindar bildar gräns mot kyrkogårdsutvidgningen som gjordes 1966. (KI Nybro kyrkog 017)

Kvarter P från sydost. I förgrunden syns gravvårdar över flera medlemmar av familjen Ljungdahls som tidigare ägde Ljungdahls kuvertfabrik. (KI Nybro kyrkog 063)

Samtliga gravvårdar är placerade i rader och majoriteten är vända mot öster. Ett mindre antal gravvårdar i kvarter C är vända mot väster och i kvarter T mot norr. I båda fallen beror det på en anpassning till gångsystemet. Den äldsta gravvården från 1937 finns i kvarter A och ska enligt uppgift vara den första gravplats som togs i bruk på kyrkogården. Gravvårdar från 1930-talet finns förutom i kvarter A i kvarteren N och R. I kvarteren B, L, O och P finns vårdar från 1940-talet, i kvarteren M, S och T från 1950-talet, i kvarteren H och U från 1960-talet samt i kvarteren J och K från 1970-talet. De yngsta gravvårdarna från 1980-talet finns i

kvarteren C och D. Kvarteren har brukats kontinuerligt under hela 1900-talet men majoriteten av gravvårdarna är från perioden 1940-1969. Gravvårdar med yrkestitlar finns i alla kvarter utom C och J. Det är dock vanligare i kvarteren L, N och R. Vanliga titlar är byggmästare, folkskollärare, disponent och mästare inom olika hantverksyrken. Ovanliga titlar är ugnsb byggmästare, kemikaliehandlare, exekutionsbiträde och chiropraktor (stavningen är den som används på gravvården).

Gravvårdstyper

Majoriteten av gravvårdarna är låga och stående. Flertalet är rektangulära till formen. De äldre gravvårdarna från 1930-1950-talen präglas av enkla klassicistiska drag. De har en tydlig symmetri och är ibland försedda med kolonner eller pilastrar. De yngre gravvårdarna har en ännu enklare dekor. Vanligast är ett kors. Under 1970- och 80-talen blir soluppgångar och tallskogsdungar vanliga som motiv. Majoriteten av gravvårdarna är av granit. Svart och grå granit är vanligast men även röd granit förekommer. Ett litet antal gravvårdar är av gjutjärn, trä eller marmor.

Enligt uppgift ska gravvården till vänster i bild vara kyrkogårdens äldsta från 1937. Den står i södra delen av kvarter A. (KI Nybro kyrkog 018)

Janne Elgqvists familjegrav. Fabrikör Elgqvist grundade ett bleckslageri. Verksamheten finns kvar idag under namnet GN Mekan. (KI Nybro kyrkog 060)

Övrigt

I kvarter R ligger flera för Nybros näringsliv betydelsefulla personer begravda t.ex. fabrikör Janne Elgqvist som startade bleckslager som idag finns kvar i form av företaget GN Mekan, direktör Sture Ljungdahl som drev Ljungdahls kuvertfabrik, disponent A W Rydén som grundade en likkistefabrik som idag även tillverkar möbler och bagarmästare Priem som drev Priems konditori.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren omfattar stora delar av det område som anlades som kyrkogård på 1930-talet. Den form anläggningen då fick är i stort sett bevarad. Gångar har asfalterats och gravplatser har återgått och upplåtits på nytt men kyrkogården har bevarat sin ursprungliga karaktär. De viktigaste karaktärsskapande dragen är det regelbundna gångsystemet, de noga avgränsade gravkvarteren, växtligheten i form av tallar och lövträd samt de genomgående låga gravvårdarna. I det fortsatta bruket av kyrkogården är det viktigt att värna dessa karaktärsdrag. De äldsta gravvårdarna i området utgör viktiga länkar till kyrkogårdens historia och man bör därför vara uppmärksam på var dessa finns. Ett person- och lokalhistoriskt värde finns i de yrkestitlar som finns angivna på en del gravvårdar. De berättar allmänt om näringslivets utveckling och om Nybro stads utveckling i synnerhet under 1900-talet.

Kvarter M från öster. (KI Nybro kyrkog 041)

Exempel på gravvård med klassicistiska drag. (KI Nybro kyrkog 049)

Kvarter B och E

Allmän karaktär

De båda kvartererna är belägna nordväst respektive väster om kapellet. Båda kvartererna avgränsas av asfalterade gångar. I kvarter B har en låg ligusterhäck planterats utmed kvarterets gräns i väster. Mot denna häck är ett antal gravvårdar ryggställda. I Kvarter E utgör en rad rönнар gräns mot kvarter F. Kvarter B förefaller ha anlagts med köpta gravplatser i kvarterets östra och västra del och linjegravsområde i mitten. Många av dessa linjegravplatser har återgått och upplåtits på nytt. Enstaka linjegravvårdar från 1940- och 50-talen finns kvar men när området började och slutade att användas går inte att tydligt avläsa. Även i kvarter E är bilden av hur kvarteret använts oklar. Majoriteten av gravvårdarna i kvarteret är barngravar som förefaller ligga i en kronologisk linje. Det finns dock också gravvårdar över vuxna människor framförallt i kvarterets västra del. I båda kvartererna är den äldsta gravvården från 1937. I kvarter B är flest gravvårdar från 1960-talet och kvarter E från 1930- och 40-talen. Att ange den dödes yrkestitel är ovanligt och förekommer endast i kvarter B. De yrkestitlar som finns är målarmästare, åkeriägare, köpman och fabrikör.

Gravvårdstyper

Majoriteten av gravvårdarna i kvarteret är stående, låga och rektangulära. De äldre gravvårdarna har klassicistiska stildrag. Gravvårdar av yngre datum har vanligen en enklare dekor. Vanliga motiv är olika typer av kors, soluppgångar och tallskogsdungar. Gravvårdarna är främst av grå eller svart granit men även röd granit förekommer. Trävårdar i form av kors finns i båda kvartererna. Flest enkla träkors finns bland barngravarna i kvarter E. Två gravvårdar av smide finns i kvarter B och ett marmorkors i kvarter E.

Kulturhistorisk bedömning

De båda kvartererna har brukats kontinuerligt sedan kyrkogården anlades men spåren av kvarterens äldsta historia finns kvar. Kvarter B förefaller ha haft en anläggningsform som var mycket vanlig på våra kyrkogårdar fram till slutet av 1930-talet. Köpta gravplatser placerades i kvarterets ytterkanter och i dess mitt anlades ett linjegravsområde. I dag kan man se rester av denna struktur i kvarteret i form av enstaka linjegravvårdar och gravvårdar på köpta gravplatser. Linjegravsområdet i kvarter B förefaller vara det enda som funnits på kyrkogården. De linjegravvårdar som finns kvar bör därför bevaras dels som rester av ett gravskick som tidigare var mycket vanligt på våra kyrkogårdar och dels som en del av Nybro kyrkogårds historia. I kvarter E finns flera barngravar. Att samla barngravar i särskilda kvarter

förekom tidigare på våra kyrkogårdar. Exempel på barnkvarter finns också på Norra kyrkogården i Kalmar och Västra kyrkogården i Oskarshamn. Traditionen att samla barngravar på en särskild plats på kyrkogården kan man också påträffa på landsortskyrkogårdar. Kvarteret bör även fortsättningsvis användas för barngravar och ett urval av de äldre gravvårdarna bör bevaras.

Kvarter B från sydväst. Bakom träden skymtar Poul Stampes klockstapel från 1969. (KI Nybro kyrkog 020)

Enkelt träkors i kvarter B. (KI Nybro kyrkog 024)

Kvarter G

Allmän karaktär

Kvarter G är beläget öster om kapellet. I kvarteret finns endast urngravplatser och kvarteret har därför en anläggningsform som skiljer sig från övriga gravkvarter på kyrkogården. Kvarteret har en kvadratisk form och avgränsas av en ligusterhäck. I väster, mot kapellet, finns en nivåskillnad som markeras av en murad stödmur. Två öppningar i ligusterhäcken, mot norr och öster, leder in i gravkvarteret. Gravvårdarna är ryggställda mot ligusterhäcken och vända in mot kvarteret. I kvarterets inre del finns ytterligare en ligusterhäck som planterats i en fyrkant. Gravvårdar är ryggställda på båda sidor om denna häck. Två öppningar, en i söder och en i norr, leder in till mitten. Här finns en damm murad av betong med en kant av kalkstensplattor. Häckarna är låga och gravvårdarna liggande vilket ger kvarteret en låg profil. Den äldsta gravvården är från 1941 men flertalet gravvårdar är från 1970-talet. På ett fåtal gravvårdar anges den dödes yrkestitel. De yrkestitlar som finns är direktör, sjuksköterska, kommerseråd, disponent, möbelsnickare och byggmästare.

Gravvårdstyper

Samtliga gravvårdar i kvarteret är liggande. De utgörs av kvadratiska vårdar med eller utan en enkel dekor. Materialet är främst grå granit men även svart och röd förekommer.

Kulturhistorisk bedömning

Kvarter G anlades i en tid när utformningar av urngravplatser hade börjat efterfrågas för att möta ett nytt begravningskick. År 1935 hade ett krematorium invigts på Norra kyrkogården i Kalmar och detta kom att betjäna området runt Kalmar. I kvarter G:s anläggningsform kan en del drag spåras som är återkommande i urngravsområden från tiden. Det är ordnat och symmetriskt på ett sätt som skiljer kvarteret från övriga på kyrkogården. Häckar används för att skapa rum i rummet och profilen är genomgående låg. Kyrkogårdens första urngravsområde har fått en central placering på kyrkogården i anslutning till kapellet. I det fortsatta bruket av området bör anläggningsformen bevaras. Man bör också förorda liggande gravvårdar eftersom de utgör en viktig del av kvarterets karaktär.

Kvarter G från öster med kapellet i fonden. (KI Nybro kyrkog 031)

Kvarter V från väster. (KI Nybro kyrkog 070)

Kvarter V, X, Z

Allmän karaktär

Kvarteren tillkom på 1960-talet och utgör idag kyrkogårdens nordvästra hörn. I västra delen av detta område ligger förråd och personalutrymmen. En asfalterad gång går i en båge genom hela området. Norr om gången, i områdets ytterkant, ligger kvarter X och söder om kvarter Z. Kvarter X och Z är urngravsområden. Innanför den asfalterade gången ligger kvarter V som är det största av de tre gravkvarteren. När kvarteret anlades sparades tallar och hasselbuskar som växte inom området. Där luckor uppstod har man kompletterat med rhododendron. Även områdets topografi bevarades och gravårdarna har placerats så att de smälter in i området. Samtliga gravvårdar är vända mot den närmaste gången vilket betyder att väderstrecken skiftar. Kvarteren har brukats kontinuerligt från 1970-talet och fram till idag men gravvårdar från 1970- och 80-talen dominerar. Att ange den dödes yrkestitel förekommer bara i kvarter V och då endast i några fall. De yrkestitlar som finns är köpman, kommunalråd, murare, landstingsman, boktryckare, byggmästare och arbetare.

Gravvårdstyper

Gravvårdarna är låga och stående. Flertalet har en rektangulär form men bland urngravplatsernas vårdar förekommer även vårdar med rundade former. Dekoren består vanligen av ett enkelt kors, tallskogsdungar eller blomstergirlanger. Bland urngravvårdarna har flera försetts med en vit duva ovanpå stenen. Gravvårdarna är framförallt av grå granit men även svart och röd granit förekommer.

Övrigt

I västra delen av kvarter X är ett antal gravvårdar som plockats bort från kyrkogården uppställda.

Kvarter V från öster. (KI Nybro kyrkog 074)

Kvarter Z från väster. (KI Nybro kyrkog 076)

Kvarter X från sydväst. (KI Nybro kyrkog 080)

Gravvård med den ovanliga yrkestiteln "Arbetaren" i kvarter V. (KI Nybro kyrkog 071)

Kultuhistorisk bedömning

De tre kvarteren har en friare anläggningsform än kvarteren på den äldre delen av kyrkogården. Man har på utvidgningen från 1960-talet tagit kyrkogårdens form ytterligare ett steg närmare skogskyrkogårdens utformning. Landskapet har inte gjorts om utan gravkvarteren har passats in i platsens naturliga förutsättningar. Äldre träd och stora stenblock har sparats och utgör idag viktiga delar av områdets karaktär. I det fortsatta bruket av området är det viktigt att bevara områdets anläggningsform.

Kvarter NA-NGU

Allmän karaktär

Kvarteren anlades i slutet av 1980-talet och öster om kyrkogårdens äldsta del. Samtliga kvarter avgränsas av asfalterade gångar. Gångarna liksom kvarterens form är oregelbundna. Inom kvarteren avgränsas olika delar av kvarteren dels med hjälp av friväxande buskage med bl.a. häggmispel, hägg och körsbär, dels med hjälp av klippta häckar av liguster i olika höjd. Kvarter NA har ännu inte tagits i bruk. Eventuell kommer en asklund att anläggas i detta kvarter. I kvarter NB har endast två gravsättningar gjorts. Kvarter NC kan delas in i tre olika delar. I väster finns ett område för kistgravar, i mitten en muslimsk begravningsplats och i öster minneslunden. Kvarteren ND och NE är kistgravsområden medan kvarter NGU är ett

urngravsområde. Majoriteten av gravvårdarna är vända mot öster men i kvarterens västra del är några rader med gravvårdar vända mot väster. Kvarteren har kontinuerligt tagits i bruk sedan 1988. På den muslimska begravningsplatsen är den äldsta gravvården från 1993. På en gravvård i kvarter NE anges den dödes yrkestitel, yrkeslärare.

Från kvarter NC mot kvarter ND. (KI Nybro kyrkog 090)

Den muslimska begravningsplatsen i östra delen av kvarter NC. (KI Nybro kyrkog 087)

Gravvårdstyper

Flertalet gravvårdar är låga och stående. Det finns dock också liggande gravvårdar framförallt i form av naturstenar. Gravvårdarna är främst av grå eller röd granit men även svart förekommer. Ett mindre antal gravvårdar är av andra material som trä, järn och marmor. Det förekommer också att material kombineras t.ex. järn och glas eller sten och gjutjärn.

Kvarter ND från öster. (KI Nybro kyrkog 091)

Exempel på hur olika material kan kombineras i en modern gravvård. (KI Nybro kyrkog 092)

Kulturhistorisk bedömning

Kvarteren anlades i slutet av 1980-talet och har successivt tagits i bruk. Denna del av kyrkogården utgör ett tydligt tillägg. Än idag är delar av området inte taget i bruk. Anläggningsformen och valet av växtmaterial skiljer sig markant från de äldre delarna av kyrkogården. Området har på flera sätt anpassats till nya begravningsklick och önskemål. Här finns ett urngravsområde, minneslund och en muslimsk begravningsplats.

KULTURHISTORISK BEDÖMNING AV KYRKOGRÅRDEN I DESS HELHET

Nybro kyrkogård anlades i en tid när Nybro växte. År 1932 hade Nybro blivit stad. I mitten av 1930-talet stod Nybro kyrka klar. Att staden anlade en egen begravningsplats var ytterligare ett steg på vägen att kapa banden med Madesjö socken och kommun. Den nya kyrkogården anlades en bit ifrån stadsbebyggelsen på en ås utmed Lindåsabäcken. Två män, arkitekt Thure Bergentz och inspektör G. Ruthner, förefaller ha varit delaktiga i planläggningen av kyrkogården.

I Kalmar län anlades få nya kyrkogårdar vid den här tiden. Ett närbeläget undantag är Emmaboda kyrkogård som stod klar 1941. Vanligare är att kyrkogårdar har utvidgats under 1930-och 40-talen vilket ofta skedde med ett stort mått av anpassning till den befintliga kyrkogården. Vid anläggandet av en ny kyrkogård fanns möjlighet att anamma nya influenser. De klassicistiska principerna hade starkt påverkat de svenska kyrkogårdsanläggningarna sedan början av 1800-talet. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet kom nya influenser som ledde fram till utformandet av skogskyrkogårdarna. Nybro kyrkogård är anlagd i brytningstiden mellan dessa båda stilar. I den klassicistiska kyrkogårdens anda är de strikt avgränsade och ordnade gravkvarteren som ger ett effektivt utnyttjande av området. Drag från skogskyrkogårdarnas anläggningsform finns i valet av inhemskt växtmaterial och ambitionen att få platsen att smälta in i omgivningen. Det man skapade blev ett stycke domesticerad natur. I det fortsatta bruket av kyrkogården är det viktigt att bevara denna anläggningsform.

Känslan av brytningstid finns också i mötet mellan, för 1930-talet, gamla och nya begravningsklick. I nära anslutning till varandra ligger kvarteren B och G. Linjegravsområdet, kvarter B, får här stå för 1800-talet begravningsklick medan urngravsområdet i kvarter G representerar den nya tidens syn på begravningen. Även koncentrationen av barngravar i kvarter E får ses som en koppling till äldre begravningstraditioner. Samtliga tre företeelser är viktiga delar av kyrkogårdens historia. Därför bör kvarter G behålla sin utformning och sammanhängande delar av linjegravsområdet och barngravsområdet bevaras.

Kyrkogården har utvidgats vid två tillfällen, 1966 och 1986. Den äldre av dessa utvidgningar tar ytterligare ett steg mot skogskyrkogård. Här har kyrkogården i högre grad än på den äldre kyrkogårdsdelen passats in i naturen. Utvidgningen som gjordes 1986 bryter mot de båda äldre delarna av kyrkogården genom sin utformning och valet av växtmaterial.

Gravvårdarna på Nybro kyrkogård är företrädesvis låga och ger genom sin massverkan ett enhetligt intryck. Flera av de olika typer av gravvårdar som varit vanliga från 1930-talet och framåt finns här representerade. Gravvårdarna är mycket traditionella till sin utformning. Många av gravvårdarna rymmer person- och lokalhistoriska värden. Det gäller t.ex. de gravvårdar där den dödes yrkestitel angivits, vilket berättar om samhällsfunktioner och näringar som varit viktiga i Nybro under 1900-talet, men också gravvårdar över flera för Nybro viktiga personer som begravts på kyrkogården.

Till kyrkogårdsmiljön hör kapellet, klockstapeln, kyrkogårdsmuren och växtligheten framförallt i form av träd. Tillsammans bildar de en värdefull kulturmiljö som bidrar till förståelsen av Nybro stads utveckling under 1900-talet.

På en kyrkogård är det naturligt att gravvårdar ändras och gravrätter återgår och får ny ägare. Det är dock viktigt att man i förvaltningen av begravningsplatsen är uppmärksam på att bevara de olika delarnas karaktär och gravvårdar från alla olika tider.

Sammanfattningsvis:

- Nybro kyrkogård utgör ett av få exempel på kyrkogårdar från 1930-talet i Kalmar län.
- Ett kulturhistoriskt värde finns i blandningen av stilar och begravningstraditioner som möttes på de svenska kyrkogårdarna under mellankrigstiden

ARKIV OCH LITTERATUR

Antikvariskt Topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet
Kalmar läns museums topografiska arkiv
Lantmäteriet

Bucht, Eivor (red), Kyrkogårdens gröna kulturarv, Klippan 1992

Hammaskiöld, Hans mfl, Minnets stigar – en resa bland svenska kyrkogårdar. Stockholm 2001

Hammarskjöld, Britt-Marie, Ett läns utveckling-Kulturminnesvårdsprogram för Kalmar län. Etapp 1, Översikt. Kalmar 1985

Rahmqvist, Sigurd (red), Det medeltida Sverige, Bd 4, Småland 4, Stockholm 1999

Ullén, Marian, Medeltida träkyrkor, 1 Småland samt Ydre och Kinda härad i Östergötland. Stockholm 1983

Muntliga uppgifter personalen vid kyrkogårdsförvaltningen i Nybro.